

Τα δικαιώματα του παιδιού στα σχολικά εγχειρίδια του μαθήματος των Θρησκευτικών στο δημοτικό σχολείο – Μια διαπολιτισμική προσέγγιση

Ακριτίδης Νικόλαος, Εκπαιδευτικός Π.Ε., Μ.Δ.Ε., Διδάκτορας Θεολογικής Σχολής Α.Π.Θ.
Τοκατζόγλου Μιχαήλ, Εκπαιδευτικός Π.Ε.

1. Εισαγωγή

Στην ιστορία της ανθρωπότητας, τα δικαιώματα του ανθρώπου μπορούν δίκαια να χαρακτηριστούν ως ένα από τα σημαντικότερα επιτεύγματα των αγώνων και των προσπαθειών που καταβλήθηκαν για τη θεμελίωση στάσεων και αξιών όπως της ελευθερίας, της ισότητας, της δικαιοσύνης, της ειρήνης. Οι προσπάθειες αυτές, που συνεχίζουν να καταβάλλονται μέχρι σήμερα, δείχνουν την κρίση του σύγχρονου κόσμου απέναντι στην κατοχύρωση και τον έμπρακτο σεβασμό των βασικών και πανανθρώπινων αξιών και αγαθών της ζωής.

Στην καλλιέργεια και ανάπτυξη στάσεων σεβασμού προς τα ανθρώπινα δικαιώματα και γενικότερα στη διαμόρφωση συνείδησης σχετικά μ' αυτά καθοριστικό ρόλο μπορεί να διαδραματίσει η αγωγή και η εκπαίδευση.

1.1 Εννοιολογική διασαφήνιση

Αναμφισβήτητα, τα ανθρώπινα δικαιώματα αποτελούν μια από τις σημαντικότερες κατακτήσεις του ανθρώπου στην ιστορική του διαδρομή, και αποτελούν την πιο σημαντική πολιτική κατάκτηση της εποχής μας (Δεληκωνσταντής 1994, 193).

Ο σημαντικότερος σταθμός στην ιστορία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων υπήρξε η ίδρυση του Οργανισμού Ηνωμένων Εθνών και η Οικουμενική Διακήρυξη των δικαιωμάτων του ανθρώπου (1948), στην οποία τα Ηνωμένα Έθνη διακήρυξαν ότι τα παιδιά δικαιούνται ειδική βοήθεια και υποστήριξη.

Σ' ένα κόσμο με διαφορετικές ιδεολογικές και πολιτικές αντιλήψεις, θρησκευτικές και πολιτιστικές παραδόσεις, τα ανθρώπινα δικαιώματα μπορούν ν' αποτελέσουν κοινές αξίες και αρχές, πάνω στις οποίες θα οικοδομείται και θα εδραιώνεται η ειρήνη μιας πολυθρησκευτικής και πολυπολιτισμικής παγκόσμιας κοινότητας.

Παρά το γεγονός ότι τ' ανθρώπινα δικαιώματα θεωρούνται κατάκτηση των νεώτερων χρόνων, κανείς δεν μπορεί ν' αμφισβητήσει τη συμβολή της ελληνικής φιλοσοφίας και της χριστιανικής διδασκαλίας στη γένεση και τη διαμόρφωσή τους. Η χριστιανική διδασκαλία υιοθετώντας και προβάλλοντας τις έννοιες της αληθινής ελευθερίας, της αγάπης, της φιλανθρωπίας, της ειρήνης, την αντίθεση και αποδοκιμασία εναντίον του θεσμού της δουλείας και κάθε μορφής διάκρισης γενικότερα, συνέβαλε καθοριστικά και αποφασιστικά στη σταδιακή ανάπτυξη θετικών στάσεων απέναντι στα θέματα της ελευθερίας, της ισότητας, της κοινωνικής δικαιοσύνης, της αδελφοσύνης, του σεβασμού του φυσικού περιβάλλοντος και της ιδέας της ενότητας του ανθρώπινου γένους. Με βάση τη διδασκαλία της Ορθόδοξης παράδοσης για την ελευθερία του προσώπου, η οποία σημαίνει «κυρίως απελευθέρωση από τα όρια του ίδιου του «εγώ», δηλαδή «αγάπη» (Ζηζιούλας 1993), γίνεται δυνατή η ανάπτυξη και ο εμπλουτισμός της βάσης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, αποκαλύπτεται το πραγματικό ήθος που εκφράζουν και κατανοείται το βαθύτερο κοινωνικό τους περιεχόμενο.

Το γεγονός της άγνοιας των δικαιωμάτων του παιδιού και γενικότερα των ανθρωπίνων δικαιωμάτων που υπάρχει σε ορισμένες χώρες, αλλά και η διαπίστωση ότι παρά τις νομικές εγγυήσεις οι ίδιες οι κυβερνήσεις που έχουν υπογράψει τις συμβάσεις, παραβιάζουν συχνά τα ανθρώπινα δικαιώματα, οδήγησαν στη συνειδητοποίηση ότι η προώθηση του σεβασμού των δικαιωμάτων του παιδιού αποτελεί ζήτημα αλλαγής στάσης και συμπεριφοράς απέναντι σ' αυτά. Ο σεβασμός λοιπόν των δικαιωμάτων του παιδιού γίνεται πρόβλημα και έργο της εκπαίδευσης και της αγωγής γενικότερα.

Τα προβλήματα που δημιουργούνται σήμερα στη σύγχρονη κοινωνία από τη μετατροπή της σε πολυπολιτισμική, καθιστούν αναγκαία την ύπαρξη διαπολιτισμικού διαλόγου, κεντρικό σημείο του οποίου μπορούν ν' αποτελέσουν τα ανθρώπινα δικαιώματα. Ο οικουμενικός χαρακτήρας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, ο καθολικός σεβασμός τους και η «ίση ελευθερία στην οποία αποβλέπουν» (Δεληκωνσταντής 1995, 17) δε θεωρούνται απειλή για την πολιτιστική ταυτότητα των λαών, αλλά αντίθετα μπορούν ν' αποτελέσουν θεμέλιο ανάπτυξης του πολιτισμικού πλουραλισμού και της ειρηνικής συμβίωσης των ανθρώπων στις σύγχρονες κοινωνίες, μέσα σε πνεύμα αμοιβαιότητας και αλληλοκατανόησης. Η διδασκαλία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων ως κεντρικού άξονα της Διαπολιτισμικής εκπαίδευσης, η οποία απαντά στο φαινόμενο της πολυπολιτισμικότητας,

θεωρείται αναγκαία και χρήζει σοβαρής προσοχής και αξιολόγησης από τα αναλυτικά προγράμματα του σχολείου, ώστε να συμβάλλει στη δημιουργία μιας ειρηνικής πολυπολιτισμικής κοινωνίας.

1.2 Εκπαίδευση στ' ανθρώπινα δικαιώματα

Ο ρόλος της εκπ/σης για την προαγωγή των ανθρωπίνων δικαιωμάτων περιλαμβάνεται σε πολλά διεθνή νομικά κείμενα για τα ανθρώπινα δικαιώματα. Στην Οικουμενική Διακήρυξη αναφέρεται ότι « η εκπ/ση πρέπει να αποσκοπεί στην ολόπλευρη ανάπτυξη της προσωπικότητας των ανθρώπων και στην ενδυνάμωση του σεβασμού των δικαιωμάτων και των θεμελιωδών ελευθεριών. Οφείλει να προάγει την κατανόηση, την ανεκτικότητα και την φιλία ανάμεσα στα έθνη, τις φυλετικές και τις θρησκευτικές ομάδες και να συμβάλει στη διατήρηση της ειρήνης» (Ελληνική Επιτροπή της Διεθνούς Αμνηστίας, Απρίλιος 2005).

Η εκπαίδευση στα ανθρώπινα δικαιώματα αναφέρεται και κατοχυρώνεται σε πολλά διεθνή νομικά κείμενα όπως στη σύμβαση για τα δικαιώματα του παιδιού (άρθρο 29) (www.unicef.gr) και στη Διακήρυξη και το Πρόγραμμα δράσης της Βιέννης (Μέρος 1, παρ.33-34 και Μέρος 2, παρ. 78-82) (www.amnesty.org/hre), σύμφωνα με την οποία η διδασκαλία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων έχει ως στόχους, την καλλιέργεια στάσεων ανεκτικότητας, σεβασμού και αλληλεγγύης που είναι σύμφυτες με τα δικαιώματα του ανθρώπου, την παροχή γνώσεων για την ιστορική τους εξέλιξη και την ανάπτυξη της συνειδητοποίησης εκ μέρους του ατόμου για τους τρόπους και τα μέσα προάσπισής τους και της καταπολέμησης των παραβιάσεών τους (Δ. Παπαδοπούλου 1990, 54). Ο ορισμός και η έννοια της εκπαίδευσης στα ανθρώπινα δικαιώματα είναι ένα θέμα που ανάλογα με την παιδαγωγική οπτική προσδιορίζεται άλλοτε σε ευρύ και άλλοτε σε στενό πλαίσιο. Σύμφωνα με την ευρύτερη έννοια, στόχος είναι οι μαθητές ν' αναπτύξουν κοινωνική και ηθική ευαισθησία και ευθύνη για δράση υπέρ των δικαιωμάτων, ενώ με την πιο στενή έννοια, αρκούνται στη διδασκαλία των νομικών κειμένων περί ανθρωπίνων δικαιωμάτων χωρίς να προχωρούν στη βιωματική τους προσέγγιση (ή αν το κάνουν, αυτό γίνεται περιστασιακά).

Η εκπαίδευση στ' ανθρώπινα δικαιώματα είναι ένα εργαλείο που μπορεί να βοηθήσει τους μαθητές, μέσα από μια διαλογική, συμμετοχική παιδαγωγική μέθοδο αλληλεπίδρασης, να κατανοήσουν τη θεωρία των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και να την ενσωματώσουν στην καθημερινή τους ζωή, αναλαμβάνοντας δράση στην υπεράσπιση όχι μόνο των δικών τους δικαιωμάτων, αλλά και στην υπεράσπιση των δικαιωμάτων των άλλων. Παρόλο που τα ανθρώπινα δικαιώματα και τα θέματα κοινωνικής δικαιοσύνης περιέχονται σε μαθήματα όπως αυτά των ανθρωπιστικών επιστημών, σπάνια διδάσκονται ως ξεχωριστό επιστημονικό αντικείμενο. Ακόμα και ως θεματική στα πλαίσια ενός μαθήματος, η εκπαίδευση στ' ανθρώπινα δικαιώματα συνήθως έχει περιορισμένη θέση.

Η εκπαίδευση στ' ανθρώπινα δικαιώματα, είτε ως αυτόνομο μάθημα είτε ως διαθεματική ενότητα πολλών μαθημάτων, ενθαρρύνει εκπαιδευτικούς και μαθητές να διαμορφώσουν ένα περιβάλλον στο οποίο τα δικαιώματα θα είναι σεβαστά, καλλιεργώντας έτσι τις δεξιότητες και τις γνώσεις που χρειάζονται για το σεβασμό και την προάσπιση των δικαιωμάτων αλλά και την αλλαγή παγιωμένων νοοτροπιών που οδηγούν στην παραβίασή τους.

Στη «Σύσταση» της Γενικής Διάσκεψης της ΟΥΝΕΣΚΟ το 1974, αναφέρεται ότι η επαφή με δραστηριότητες σχετικές με τους στόχους που έθεσε, θα πρέπει να γίνεται στην στοιχειώδη και βασική βαθμίδα, αρχίζοντας από την προσχολική ηλικία, αφού οι στάσεις που διαμορφώνει ένα άτομο στην παιδική του ηλικία είναι τόσο θεμελιώδεις που τις μεταφέρει χωρίς μεγάλες αλλαγές και στην ενήλικη περίοδο της ζωής του (Παπαδοπούλου 1990, 23). Την άποψη ότι η εκπ/ση στα ανθρώπινα δικαιώματα πρέπει να ξεκινά στην προσχολική ηλικία, εκφράζει και ο H. Rohrs, ο οποίος θεωρεί ότι για να είναι αποτελεσματικά τα προγράμματα πρέπει να μεταφέρονται σ' όλη τη σχολική ζωή και να μην περιορίζονται σε συγκεκριμένα θέματα (Rohrs 1980, 85-91).

Στην προσπάθεια για την εκπαίδευση στ' ανθρώπινα δικαιώματα και ειδικότερα στα δικαιώματα του παιδιού, καθοριστικός είναι ο ρόλος των αναλυτικών προγραμμάτων και των σχολικών εγχειριδίων, αφού τα πρώτα αποκρυσταλλώνουν το πνεύμα μιας ορισμένης αγωγής και παιδαγωγικής αντίληψης και τα δεύτερα αποτελούν βασικό εργαλείο διαμόρφωσης ιδεολογίας των μαθητών, επιδρώντας καταλυτικά στις αξίες, στις στάσεις και στις διαθέσεις τους (Καψάλης – Χαραλάμπους 1995, 173) & (Αχλīs 1990, 145).

Τα δικαιώματα του παιδιού μπορούν να διδαχθούν στα πλαίσια κάθε μαθήματος, η δε συγκεκριμένη εκπαίδευση χρειάζεται να δίνει μια άλλη διάσταση στην αγωγή, η οποία να διαπερνά κάθε μάθημα (Μαρκαντώνης 1977, 7). Αυτό σημαίνει ότι όλα τα μαθήματα προσφέρονται για σχετική αξιοποίηση και η ανάγκη για ανάπτυξη συνείδησης των ανθρωπίνων δικαιωμάτων επιβάλλεται ν' αποτελεί μέρος του κάθε διδασκόμενου μαθήματος (Babanski 1986,29).

Η ελληνική εκπαιδευτική νομοθεσία, όπως φαίνεται σαφέστατα στο Νόμο 1566/85, που αναφέρεται στη Δομή και Λειτουργία της Πρωτοβάθμιας Εκπαίδευσης, εμφανίζεται βαθύτατα επηρεασμένη από τη Σύσταση της UNESCO του 1974 και την Οικουμενική Διακήρυξη των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, όσον αφορά στους στόχους της Εκπαίδευσης να διαπλάσει ελεύθερους και υπεύθυνους πολίτες (ΦΕΚ 167/30-9-85, άρθρα 1, 4 & 5). Στη διάπλαση αυτών των ελεύθερων

και υπεύθυνων πολιτών, πρέπει να καταβληθεί προσπάθεια, ώστε τα δικαιώματα του ανθρώπου να αποτελούν ουσιαστικό στόχο και περιεχόμενο της εκπαίδευσης στο σχολείο σήμερα (Δεληκωσταντής 1994, 197).

Το μάθημα των Θρησκευτικών διδάσκεται στις τάξεις Γ', Δ', Ε' & ΣΤ' 2 ώρες την εβδομάδα και ανήκει στα λεγόμενα φρονηματιστικά μαθήματα τα οποία διαδραματίζουν ιδιαίτερο ρόλο στην εκπαίδευση των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, καθώς μέσα από τις πληροφορίες που παρέχουν, ενισχύουν στάσεις και αξίες, ώστε να γίνουν τρόπος σχολικής ζωής των μαθητών (Τσουρέκης 1983, 62-63). Πιο συγκεκριμένα, ενισχύεται η συνειδητοποίηση των γενικότερων προβλημάτων της κοινωνίας, η ικανότητα για επικοινωνία και συνεργασία, η απάλειψη των προκαταλήψεων, η συνειδητοποίηση των κοινών επιδιώξεων και αναγκών ανάμεσα στα παιδιά διαφόρων φυλών και χρωμών, η αγάπη στον άνθρωπο και τέλος η ανάπτυξη της συνείδησης ότι ο μαθητής αποτελεί μέλος της παγκόσμιας κοινότητας (Τσουρέκης 1981, 82-89).

Επιλέξαμε το μάθημα των Θρησκευτικών για τη διεξαγωγή της έρευνάς μας, γιατί βάση της χριστιανικής διδασκαλίας αποτελεί το ανθρώπινο πρόσωπο. Η χριστιανική αυτή ανθρωπολογία συνέβαλε αποφασιστικά στην εμφάνιση, στην καλλιέργεια, στην προβολή και υιοθέτηση των δικαιωμάτων του ανθρώπου (Θεοδώρου 1989, 658). Ο άνθρωπος, όχι μόνο ως βιολογική ύπαρξη αλλά ως «πρόσωπο», βρίσκεται σε συνεχή «κοινωνία και σχέση» τόσο με το Θεό όσο και με τους υπόλοιπους ανθρώπους, πράγμα που προσδίδει στο «κατ' εικόνα και καθ' ομοίωσιν» Θεού παγκόσμια ανθρώπινη αναφορά (Μαντζαρίδης 1985, 182).

Ακόμα, με την αγάπη, θεμέλιο της χριστιανικής διδασκαλίας, αίρεται ουσιαστικά οποιαδήποτε ανισότητα ανάμεσα στους ανθρώπους, αφού θεωρούνται αδέρφια μεταξύ τους, με τα ίδια δικαιώματα και τις ίδιες υποχρεώσεις (Ζηζιούλας 1985, 573).

2. Στόχος της έρευνας

Βασική επιδίωξη της συγκεκριμένης έρευνας αποτελεί τόσο η έκταση της αναφοράς που γίνεται στα δικαιώματα του παιδιού μέσα στα εγχειρίδια του μαθήματος των θρησκευτικών όσο και ο τρόπος παρουσιάσής τους σ' αυτά. Κατά πόσο, δηλαδή, και με τι τρόπο συνεισφέρουν οι σχετικές με τη χριστιανική διδασκαλία αναφορές στην κατανόηση των κοινών πανανθρώπινων και θεμελιωδών αξιών σχετικά με τα δικαιώματα του παιδιού. Εξετάζεται ακόμα η καλλιέργεια στάσεων ανεκτικότητας, σεβασμού και αλληλεγγύης στους μικρούς μαθητές, καθώς και η διαμόρφωση και η ανάπτυξη συνείδησης των παραπάνω δικαιωμάτων.

2.1 Η μέθοδος

Η μέθοδος που χρησιμοποιήθηκε για την διεξαγωγή της παρούσας έρευνας είναι η μέθοδος της ανάλυσης περιεχομένου, η οποία αντιμετωπίζει ένα κείμενο οποιασδήποτε μορφής ως αντικείμενο θεματικής μελέτης (Φραγκουδάκης 1978, 11). Κατά τον Β. Berelson, η ανάλυση περιεχομένου είναι μια ερευνητική τεχνική για την αντικειμενική, τη συστηματική και την ποσοτική περιγραφή του περιεχομένου της γραπτής και προφορικής επικοινωνίας (Berelson 1952, 18). Ως μονάδα ανάλυσης για την αποδελτίωση του υλικού, προτού αυτό ταξινομηθεί σε κατηγορίες, επιλέχθηκε το θέμα, το οποίο θεωρείται καταλληλότερη μονάδα ανάλυσης, όταν πρόκειται να μελετηθούν στάσεις, αξίες, διαθέσεις, προπαγάνδες κ.λ.π. (Berelson 1952, 135-146). Παράλληλα χρησιμοποιήθηκαν κι ορισμένα άλλα κριτήρια, με τα οποία επιχειρήθηκε εγκυρότερος διαχωρισμός και η εύρεση των ορίων των δελτίων – θεμάτων. Χρησιμοποιήθηκαν, επίσης 4 κριτές, εκπ/κοί της Πρωτοβάθμιας εκπ/σης. Συνολικά σχηματίστηκαν 238 δελτία. Το υλικό που συγκεντρώθηκε ταξινομήθηκε σε 3 κατηγορίες: Κατηγορία Α «Θέμα», Κατηγορία Β «Κατεύθυνση» και Κατηγορία Γ «Πρότυπο». Στην κατηγορία Α προσδιορίστηκαν τέσσερις βασικοί θεματικοί τομείς (Επιβίωσης-Ανάπτυξης-Προστασίας-Συμμετοχής), στους οποίους κατατάχθηκε το προς επεξεργασία υλικό με βάση τα δικαιώματα του παιδιού, όπως αναφέρονται στα 54 άρθρα της σχετικής Σύμβασης που υιοθετήθηκε από τη Γενική Συνέλευση του Ο.Η.Ε το 1989. Στην κατηγορία Β οι σχετικές αναφορές χαρακτηρίστηκαν α) θετικές ή β) αρνητικές, ανάλογα με το αν η παρουσίαση των αναφορών στα εγχειρίδια των Θρησκευτικών αντανάκλουν το πνεύμα της Σύμβασης για τα Δικαιώματα του παιδιού. Στην κατηγορία Γ με κάποια ειδικότερου περιεχομένου κριτήρια, εξασφαλίστηκε μεγαλύτερη αντικειμενικότητα και ακριβέστερη κατάταξη των δελτίων στην κατηγορία Β.

Για να διασφαλιστεί η αξιοπιστία των ευρημάτων χρησιμοποιήθηκαν δύο τύποι υπολογισμού της αξιοπιστίας κριτών – ερευνητή (Αχλός 1983, 27). Το αποτέλεσμα της εφαρμογής του πρώτου τύπου ήταν η εκατοστιαία συμφωνία των ταξινομήσεων ανάμεσα στον ερευνητή και τον καθένα από τους 4 κριτές κάθε φορά. Το αποτέλεσμα της εφαρμογής του δεύτερου τύπου, ανέδειξε το συνολικό ποσοστό συμφωνίας όλων των ταξινομήσεων μαζί.

Από τις τελικές ταξινομήσεις των Πινάκων Α και Β (βλ. στο παράρτημα) επαληθεύθηκαν τα πολύ υψηλά ποσοστά συμφωνίας καθώς: α) από τα 20 δελτία που είχαν σχέση με τα δικαιώματα

Επίσης, αξίζει να σημειωθεί ότι το μεγαλύτερο ποσοστό δελτίων σχετικών με τα δικαιώματα επιβίωσης εμφανίζονται στο βιβλίο της Γ' τάξης (55%) και στο βιβλίο της Ε' τάξης (40%) (βλ. Πίνακα Δ). Αντίθετα, ένα πολύ μικρό ποσοστό 5% εμφανίζεται στο βιβλίο της Δ' τάξης, ενώ δεν υπάρχει κανένα δελτίο με τα παραπάνω δικαιώματα στο βιβλίο της ΣΤ' τάξης.

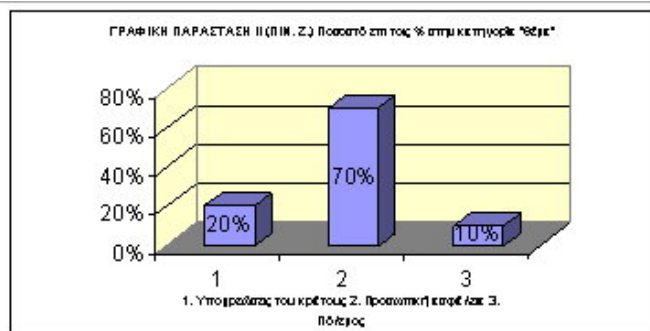
Δικαιώματα ανάπτυξης

Από την παραστατική παρουσίαση των δελτίων των σχετικών με τα δικαιώματα ανάπτυξης (βλ. Πίνακα Ε), διαπιστώνουμε μια σημαντική θετική προδιάθεση (70,37%) των αναφορών προς τα δικαιώματα ανάπτυξης. Περισσότερη έμφαση δίνεται στα δικαιώματα των παιδιών που αφορούν την εκπαίδευση (59,57%) (Γράφημα ΙΙ, Πιν. Ε). Τα δελτία τα οποία σχετίζονται με το δικαίωμα στην ελευθερία και το δικαίωμα στην οικογένεια μοιράζονται περίπου το ίδιο ποσοστό, 21,27% και 19,14% αντίστοιχα, ενώ απουσιάζουν εντελώς αναφορές στο δικαίωμα αποκατάστασης των παιδιών από κακοποίηση, εκμετάλλευση και παραμέληση.

ΠΙΝΑΚΑΣ Ζ
Ταξινόμηση των δελτίων κατά κατηγορία «θέμα» και στην κατηγορία «κατεύθυνση»

Κ	1	2	3	ΣΥΝΟΛΟ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Θετικό	10	3	4	17	26,15%
Αρνητικό	2	39	2	43	66,15%
Ουδέτερο			5	5	7,69%
Σύνολο	12	42	6	65	100%

1.Υποχρεώσεις του κράτους 2.Προσωπική ασφάλεια
3.Πόλεμος

Εδώ πρέπει ν' αναφερθεί ότι τα δελτία με αρνητική κατεύθυνση (Α) που αφορούν το δικαίωμα ελευθερίας σκέψης, συνείδησης και θρησκείας αποτελούν το 77,77% του συνόλου των αναφορών στην σχετική κατηγορία. Αυτό συμβαίνει γιατί η κατάσταση αυτή παρουσιάζεται ως το κοινωνικό πλαίσιο της εποχής κατά την οποία έδρασαν διάφορες προσωπικότητες αγίων και μαρτύρων, μέσα στο οποίο ανέπτυξαν τις αρετές της εγκαρτέρησης και της μαρτυρίας που τους οδήγησαν στην ομολογία και ενίοτε το μαρτύριο. Όσον αφορά την ταξινόμηση των δελτίων ανά βιβλίο και τάξη (Πίνακας ΣΤ), καταγράφεται μια σταδιακή αύξηση του αριθμού των δελτίων, όσο προχωρά κανείς από τις μικρότερες στις μεγαλύτερες τάξεις (Γ' 12,03%, Δ' 18,51%, Ε' 32,40%, ΣΤ' 37,03%).

ΠΙΝΑΚΑΣ ΣΤ

Κατηγορίες «κατεύθυνση» και «θέμα» κατά σχολικό βιβλίο Ορθόδοξης Χριστιανικής Αγωγής

Σχολικά Βιβλία	Η ζωή με το Χριστό Τάξη Γ'				Ο δρόμος του Χριστού Τάξη Δ'				Με το Χριστό στον αγώνα Τάξη Ε'				Ο Χριστός είναι η αλήθεια Τάξη ΣΤ'				Σύνολο
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	
Κ																	
Θετικό		2	6		2	2	8		1	6	16		3	6	24		76
Αρνητικό	2				4	1			7	1	1		1		1		18
Ουδέτερο			3				3				3				5		14
Σύνολο			13				20				35				40		108
Ποσοστό			12,03%				18,51%				32,40%				37,03%		100%

Δικαιώματα Προστασίας

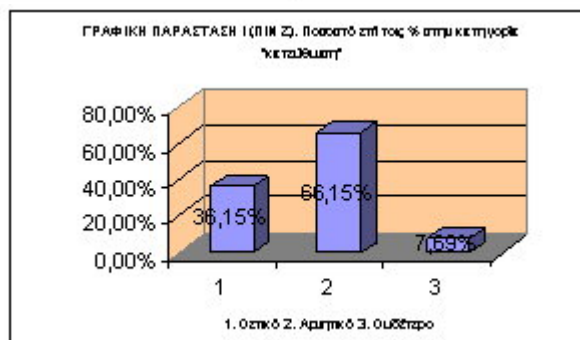
Στη συγκεκριμένη κατηγορία διαπιστώνουμε ότι τα αρνητικά δελτία καλύπτουν το 66,15% των συνολικών αναφορών που έχουν σχέση με τα δικαιώματα προστασίας, ενώ αρκετά μικρότερο ποσοστό (26,15%) καλύπτουν οι αναφορές θετικής κατεύθυνσης (Πίνακας Ζ, Γράφημα Ι). Το μεγαλύτερο ποσοστό αναφορών (70%) αφορά το δικαίωμα στην προσωπική ασφάλεια και πιο συγκεκριμένα στην προστασία από την βία και την εκμετάλλευση (Γράφημα ΙΙ, Πιν. Ζ).

ΠΙΝΑΚΑΣ Ζ

Ταξινόμηση των δελτίων κατά κατηγορία «θέμα» και στην κατηγορία «κατεύθυνση»

Κ	1	2	3	ΣΥΝΟΛΟ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Θετικό	10	3	4	17	26,15%
Αρνητικό	2	39	2	43	66,15%
Ουδέτερο			5	5	7,69%
Σύνολο	12	42	6	65	100%

1.Υποχρεώσεις του κράτους 2.Προσωπική ασφάλεια
3.Πόλεμος

Από το ποσοστό αυτό οι αρνητικές αναφορές είναι το 90,69%. Αυτό συμβαίνει γιατί στα κείμενα δίνεται ιδιαίτερο βάρος στην έξαρση της παρρησίας και της καρτερικότητας στο μαρτύριο αφήνοντας ασχολίαστο το πλαίσιο μέσα στο οποίο λαμβάνει χώρα. Το μεγαλύτερο ποσοστό θετικών δελτίων (58,82%) αφορά τις υποχρεώσεις των κρατών για την προστασία των δικαιωμάτων του παιδιού. Τα περισσότερα δελτία με αρνητική κατεύθυνση απαντούν στα βιβλία της Ε' και της Γ' τάξης με ποσοστά 41,86% και 34,88% αντίστοιχα. Όσον αφορά την ταξινόμηση ανά δελτίο, το μεγαλύτερο ποσοστό δελτίων σχετικών με τα δικαιώματα προστασίας του παιδιού εμφανίζεται στην Ε' τάξη (41,53%) , ακολουθεί το βιβλίο της Γ' τάξης (30,76%) και τα βιβλία των Δ' και ΣΤ' τάξεων με το ίδιο ποσοστό (13,84%) (βλ. Πίνακα Η).

ΠΙΝΑΚΑΣ Η

Κατηγορίες «κατεύθυνση» και «θέμα» κατά σχολ. βιβλίο Ορθόδοξης Χριστιανικής Αγωγής

Σχολικά Βιβλία	Η ζωή με το Χριστό Τάξη Γ'			Ο δρόμος του Χριστού Τάξη Δ'			Με το Χριστό στον αγώνα Τάξη Ε'			Ο Χριστός είναι η αλήθεια Τάξη ΣΤ'			Σύνολο
	1	2	3	1	2	3	1	2	3	1	2	3	
Κ													
Θετικό	1		1	4	1	1	4	2	1	1		1	17
Αρνητικό	1	14			2	1		18		1	6		43
Ουδέτερο	3						2						5
Σύνολο	20			4			27			4			65
Ποσοστό	30,76%			13,84%			41,53%			13,84%			100%

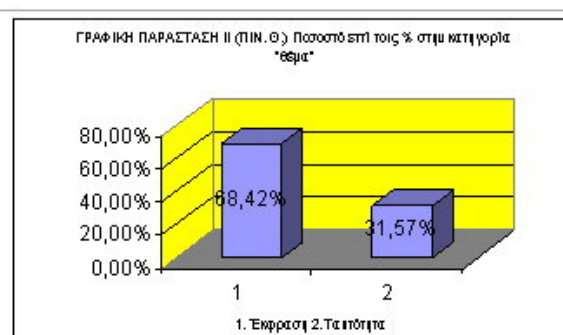
Δικαιώματα Συμμετοχής

ΠΙΝΑΚΑΣ Θ

Ταξινόμηση των δελτίων κατά κατηγορία «θέμα» και στην κατηγορία «κατεύθυνση».

Κ	1	2	ΣΥΝΟΛΟ	ΠΟΣΟΣΤΟ
Θετικό	21	11	32	71,11%
Αρνητικό	5	1	6	13,33%
Ουδέτερο		7	7	15,55%
Σύνολο	26	12	45	100%

1.Εκφραση 2. Ταυτότητα

Από την ταξινόμηση αυτών των δελτίων (Πίνακας Θ), διαπιστώσαμε ότι οι θετικές αναφορές σχετικές με τα δικαιώματα συμμετοχής των παιδιών, καταλαμβάνουν ένα αρκετά μεγάλο ποσοστό (71,11%). Το μεγαλύτερο ποσοστό αναφορών καταλαμβάνει το δικαίωμα του παιδιού στην ελευθερία έκφρασης (68,42%) και ακολουθεί το δικαίωμα του παιδιού για κατοχύρωση της ταυτότητάς του (31,57%) (Γράφημα ΙΙ, Πιν. Θ). Οι περισσότερες αναφορές στη συγκεκριμένη κατηγορία εμφανίζονται στο βιβλίο της Δ' τάξης (31,11%), ενώ τα υπόλοιπα βιβλία μοιράζονται περίπου το ίδιο ποσοστό (Πίνακας Ι).

Σχολικά Βιβλία	Η ζωή με το Χριστό Τάξη Γ'		Ο δρόμος του Χριστού Τάξη Δ'		Με το Χριστό στον αγώνα Τάξη Ε'		Ο Χριστός είναι η αλήθεια Τάξη ΣΤ'		Σύνολο
	1	2	1	2	1	2	1	2	
Κ									
Θετικό	2	5	5	3	4	2	10	1	32
Αρνητικό			3		1	1	1		6
Ουδέτερο	1		3		2		1		7
Σύνολο	8		4		10		13		45
Ποσοστό	17,77%		31,11%		22,22%		22,88%		100%

3. Συμπεράσματα

Μπορούμε λοιπόν, να πούμε συμπερασματικά, ότι τόσο ο αριθμός των θετικών δελτίων για τα δικαιώματα του παιδιού, όσο και ο τρόπος που παρουσιάζονται, συνηγορούν στην καλλιέργεια στάσεων σεβασμού, ανεκτικότητας και αλληλεγγύης, αφού ενισχύεται ο σεβασμός των μαθητών προς τις θεμελιώδεις αξίες και ελευθερίες, ενώ προάγεται και η ανάγκη για κατανόηση, αγάπη, φιλία, και ειρήνη ανάμεσα σ' όλους τους λαούς και τις φυλές του πλανήτη μας. Πιο συγκεκριμένα, γίνεται μια αξιόλογη προσπάθεια προβολής και σωστής κατανόησης εννοιών, όπως το αγαθό της ζωής, η ελευθερία, το δίκαιο, η μόρφωση, οικογένεια, ο πολιτισμός, η ειρήνη, αφού θεμελιώδεις πανανθρώπινες αξίες και αγαθά προβάλλονται μέσα από την ελληνορθόδοξη παράδοση και ζωή. Ταυτόχρονα, τονίζεται η ισότητα,, η ελευθερία της έκφρασης, της θρησκείας, η ανάγκη κατάρτησης κάθε μορφής διάκρισης, ο αποτροπιασμός και η αποδοκιμασία σε συμπεριφορές που προσβάλλουν και εξευτελίζουν την ανθρώπινη υπόσταση και η κατανόηση του αγώνα για την κατάκτηση και κατοχύρωση κάποιων δικαιωμάτων. Επίσης, προβάλλονται στη σωστή τους διάσταση σύγχρονα μεγάλα προβλήματα που ταλανίζουν την ανθρωπότητα, ευαισθητοποιώντας και προβληματίζοντας προς την κατεύθυνση της απαραίτητης συμμετοχής του κάθε ανθρώπου για την αντιμετώπιση και την επίλυσή τους.

Θεωρούμε λοιπόν, ότι ένας από τους στόχους της διδασκαλίας των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, σύμφωνα με την Έκθεση της Βιέννης για την Εκπαίδευση και τη Διδασκαλία των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου, επιτυγχάνεται στο βαθμό που τα βιβλία των Θρησκευτικών συνεισφέρουν στη διαμόρφωση ενός κλίματος ευαισθησίας και ενδιαφέροντος για τα ιδεώδη των ανθρωπίνων δικαιωμάτων και την ανάληψη δράσης για την προστασία, την προβολή και την προώθησή τους. Θετική κρίνεται προς την κατεύθυνση αυτή, η συνεισφορά της ελληνορθόδοξης παράδοσης και ζωής η οποία εκφράζει με ουσιαστικό τρόπο τις θεμελιώδεις πανανθρώπινες αξίες, το οικουμενικό πνεύμα και την ιδέα της ειρήνης.

Από τα παραπάνω συνάγεται ότι, η σύνδεση δικαιωμάτων του παιδιού και διαπολιτισμικής εκπαίδευσης είναι όχι μόνο εφικτή αλλά και απαραίτητη, αφού η μεταξύ τους αλληλεξάρτηση και αλληλεπίδραση είναι θετική και ουσιαστική και εξυπηρετούν τους στόχους της εκπαίδευσης. Τόσο η διαπολιτισμική εκπαίδευση όσο και τα δικαιώματα του παιδιού είναι προσανατολισμένα σε πανανθρώπινες αξίες που προωθούν για εφαρμογή στις σύγχρονες κοινωνίες. Κατ' αυτόν τον τρόπο, τα δικαιώματα του παιδιού μπορούν ν' αποτελέσουν τη βάση, στην οποία θα στηρίζεται η διαπολιτισμική εκπαίδευση. Τη συγκεκριμένη δυνατότητα, τα δικαιώματα του παιδιού την αντλούν, τόσο από το σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας, όσο και από τον οικουμενικό χαρακτήρα τους, όπως προβάλλονται μέσα από τη Διακήρυξη των δικαιωμάτων του παιδιού και τα Σύμφωνα του Ο.Η.Ε. (Δεληκωσταντής 1995, 109).

Βιβλιογραφία

- Άχλης, Ν. (1983). Οι γειτονικοί μας λαοί, Βούλγαροι και Τούρκοι, στα σχολικά βιβλία Ιστορίας Γυμνασίου και Λυκείου, Θεσ/νίκη, εκδ. Κυριακίδη.
- Άχλης, Ν. (1990). «Τα σχολικά βιβλία ιστορίας (Γυμνασίου-Λυκείου) και η εκπ/ση για την Ειρήνη», στο Παιδεία και Ειρήνη, Π.Τ.Δ.Ε. του Α.Π.Θ., Θεσ/νίκη, σ.143-168.
- Δεληκωσταντής, Κ. (1994). «Τα δικαιώματα του ανθρώπου και τα σχολικά εγχειρίδια των Θρησκευτικών-θρησκευοφιλοσοφική προσέγγιση», στην Επιστημονική Παρουσία Εστίας Θεολόγων Χάλκης, τ.Γ', σ.193-207.
- Δεληκωσταντής, Κ. (1995). Τα Δικαιώματα του ανθρώπου. Δυτικό Ιδεολόγημα ή Οικουμενικό Ήθος, Θεσ/νίκη, εκδ. Κυριακίδη.
- Ζηζιούλας, Ι. (1985). Ευρωπαϊκό πνεύμα και Ελληνική Ορθοδοξία, εκδ. Ευθύνη.
- Ζηζιούλας, Ι. (1993). «Η Ορθοδοξία και ο σύγχρονος κόσμος», εφημερίδα «Καθημερινή», 5 Σεπτεμβρίου 1993.
- Θεοδώρου, Ε. (1989). «Χριστιανική Ανθρωπολογία και Ανθρώπινα Δικαιώματα», στο Εκκλησία, τ.66, σ. 657-659.
- Μαντζαρίδης, Γ. (1985). Κοινωνιολογία του Χριστιανισμού, Γ' έκδοση, Θεσ/νίκη, εκδ. Πουρνάρα.
- Μαρκαντώνης, Ι. (1977). Παιδεία Ειρήνης. Δεδομένα και προϋποθέσεις δια την θεμελίωσιν της αγωγής προς ειρήνην, Αθήνα.
- Παπαδοπούλου, Δ. (1990). «Εισαγωγή στην εκπαίδευση για την Ειρήνη και τα Δικαιώματα του Ανθρώπου», στο Δ. Παπαδοπούλου (επιμ.): Εκπαίδευση για την ειρήνη και τα Δικαιώματα του Ανθρώπου, Θεσ/νίκη, εκδ. Εργαστηρίου Εκπαίδευσης για την Ειρήνη, σ. 19-69.
- Τσουρέκης, Δ. (1981). Σύγχρονη Παιδαγωγική, Αθήνα.
- Φραγκουδάκη, Α. (1978). Τα αναγνωστικά βιβλία του Δημοτικού Σχολείου: ιδεολογικός πειθαναγκασμός και παιδαγωγική βία, β' έκδοση, Αθήνα, εκδ. Θεμέλιο.
- Babanski, Y. (1986). "The teacher's responsibility and tasks" στο R. Harris (ed.): The Teaching of contemporary world issues, UNESCO, σ.19-41.
- Berelson, B. (1952). Content Analysis in communication research, NewYork, Hafner Press.
- Rohrs, H. (1980). Education for Peace in Primary Schools: experiments in Heidelberg, v.10, no1, Heidelberg, σ. 85-91.

www.unicef.gr

www.amnesty.org/hre

<http://www.amnesty.org.gr>